

Ústřední národní výbor mládeže předává všechny své složky k dispozici České národní radě a je připraven provést konkrétní úlohy, které mu budou určeny Českou národní radou, na př. služba hlídková, spojovací a pod.

Z pověření ČNR převezme ÚNVM okamžitě do své správy Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě. Ruší dosavadní fašistické vedení a používá široce rozvětvené organizační síť. Na ní tvoří Svaz socialistické mládeže. Jeho úkolem je: zamezit tříštění společných sil, zajištění kolaborantů a okamžitá výstavba podle směrnic kolektivní výchovy mládeže.

Při Svazu socialistické mládeže bude vycházet denní tisk, VPŘED, orgán socialistické mládeže.

Tím vším je dán základ k vytvoření jednotné fronty socialistické vládeže.

Ústřední národní výbor mládeže!

SOA Praha. Pražské povstání, inv. j. 8. Opis.

[234]

1945, 30. duben. Praha. — Zápis o schůzi České národní rady,¹ na níž byla projednávána otázka provizorního vedení státní správy.

Hnutí mládeže za svobodu, které v této době bylo již napojeno na ilegální ÚV KSČ a jím přímo řízeno. Ústřední národní výbor mládeže podchytil řadu levicových odbojových skupin mládeže z Prahy a okolí a dokonce i z Moravy. Na své schůzce 14. března 1945 se tento Ústřední národní výbor mládeže rozhodl vytvořit v osvobozené republice jednotnou tzv. Mládež národní fronty, tj. pozdější Svaz české mládeže, a nepřipustit, aby jednotlivé politické strany vytvářely své vlastní organizace mládeže (viz J. Bartoš, Pod vedením strany, str. 75).

Íhned po skončení bojů se Ústřední národní výbor mládeže obrátil k mladým lidem s provoláním: „Československé mládeži! Tobě patří dík a uznání celého československého národa. Povstala jsi statečně v rozhodnou chvíli boje o svobodu a nový, svobodný život. Tento život ve světě osvobozeném od fašismu leží v tvých rukou! Tvým zástupcem v Národní radě české je Ústřední národní výbor mládeže. Tento výbor sdruží všechnu československou mládež v jedinou organizaci! Všechna mládež ve věku do 24 let bude takto sjednocena! Bude sjednocena na základě spravedlivého, socialistického řádu! Tato osvobozená, svobodomyšlná mládež je předvojem světa neobyčejných a velkých možností! Mládež všech končin světa stojí dnes pod jedinou vlajkou, spojená před konečným nástupem, aby vybudovala volný a spravedlivý život!

Skončily všechny dřívější národ matoucí boje! Bratrstvím, osvědčeným za šest let nacistické tyranie a konečným, společným bojem na barikádách, v pražských ulicích, ve sklepích a konečně všude, kde nacisté vraždili, potvrdili mladí Češi tuto úmluvu! Tato úmluva je zavázala na celou budoucnost! Na celý společný život ve světě práva a rovnosti! Ve světě gigantické socialistické budoucnosti! Po šesti letech hrůzy, kdy tolik z našich řad bylo předčasně a hnusným způsobem vyřazeno ze života a společného boje, kdy jsme byli tolikrát od sebe oddělení a roztrženi, jsme nyní jednotní! Jsme sjednoceni, protože jsme se poznali v době, která od nás vyžadovala vše! Byli jsme oddělení, abychom se pevně našli a konečně sjednotili. Není a nemůže mezi námi býti starých reakčních bojů. Nemožnou mezi námi býti, poněvadž jim nerozumíme! Víme, že jde o život svobodomyšlného, socialistického světa! Nechápeme co zde může znamenati stranickost, korupce, reakční pochopení společnosti a světového řádu! Víme, že jsme po šest let stáli v neúprosném boji s bestiálním nepřítelem. Víme, že nejlepší z našich řad byli povražděni v Osvěčimech, Mauthausenech a všech ostatních nacistických mučírnicích. Víme, co vše nacisté napáchali, víme, co spáchaly všechny kolaborantské složky v jádrech národa! Víme, že celá naše budoucnost leží v rukou našich!... S láskou myslíme na všechny z našich řad, kteří se mezi nás již nevrátí, s nedočkavostí očekáváme ještě mnohé, kteří se mají vrátiti!

Nikdy nezapomeneme! Nezapomeneme na všechny ty, kteří stáli v ilegálním boji proti fašistům! Ti provedou další boj s námi, ti kteří byli z tohoto boje vyřazeni předčasně! Ti se vrátí mezi nás! Nikdy nezapomeneme!“ (Mladá fronta, 9. 5. 1945, článek „Čs. mládež se osvědčila...“.)

¹ Příslušníci protifašistické fronty, kteří se sdružili v České národní radě, představovali nejrozmanitější sociální síly. To se přirozeně odrazilo i v jejich činnosti. (O vzniku ČNR viz pozn. čís. 1 k dokumentu čís. 231.) Komunisté usilovali o to, aby se ČNR stala vedoucím revolučním orgánem domácího protifašistického odboje a aby odpovídala svým politickým složením košické vládě. Přesto se do ČNR vetřely také živly, které dosud měly jen velmi málo společného s protihitlerovským bojem a zvláště s odhodlaným revolučním bojem pracujícího lidu (např. národní socialista dr. Machotka, lidovec Schaffer, generál Kutlvašr aj. Generál Kutlvašr měl

Přítomni: za setbu: Vrba, Kohout, za oves: Štastný, Rybář, za len: Kořínek, za hodiny: Hodinář, za Hnutí za svobodu: Zuzánek, za Hnutí žen: Augusta, za Radu tří: Sekáč, za Severovýchodní Čechy: Kocour, dr. Jaroslav.²

Schůzi řídil Hodinář. Projednána kandidátka osob, které budou Národní radou zmocněni pro provisorní vedení centrálních úřadů. Schváleny byly osoby podle připojeného seznamu. Další centrální úřady budou obsazeny v příští schůzi.³

Utvořením národního výboru pro hlavní město Prahu pověřuje se dr. Václav.⁴

Usneseno, aby do legální Národní rady byli přizváni zástupci všech oborů hospodářského, sociálního a kulturního života a to kraje: Kladno, Plzeň, východní Čechy, Most, Brno, Moravská Ostrava, Prostějov, Budějovice a kovodělné závody v Praze. Po osvobození zvolí si prostřednictvím národních výborů své zástupce do České národní rady, při čemž Brno a Moravské Ostravě bude vyhrazeno členství dvojnásobné. Další obory budou zastoupeny takto: zástupci Sokola, zástupci studentstva, zástupci herectva, spisovatelů a vědců, zástupci filmu, spisovatelek a hereček.

Usneseno, aby členové Národní rady byli po osvobození označeni malými státními vlajkami, přetištěnými razítkem Národní rady. Vlajky obstará Zuzánek.

Členové Národní rady obdrží legitimace, které obstará Rybář.

Zadán tisk dopisních papírů Národní rady.

Schválen text letáku Národní rady, který se obrací k občanům a členům národních výborů.⁵

Za sídlo Národní rady v legalitě zvolen Obecní dům hlavního města Prahy. Jednotlivé komise obstarají zajištění sídla, dopravní prostředky a zásobování.

dokonce například 6. května 1945 prohlásit: „Kdybych byl věděl, že v této akci bude patřit rozhodující slovo komunistické luze, byl bych včera zůstal ležet doma v posteli“ — V. Král, Pravda o okupaci, str. 353.)

Tak se stalo, že i když se Česká národní rada jako celek hlásila ke košickému vládnímu programu a snažila se jej realizovat alespoň v těch bodech, kde se hovořilo o úkolech národně osvobozenického hnutí na dosud okupovaném území, nebyla jednotná v názorech na způsob, jak tyto úkoly uskutečnit. Revoluční jádro ČNR vidělo rozhodující sílu v pracujícím lidu a jeho revolučním vystoupení. Kompromisní živly ČNR se orientovaly spíše na převrat po vzoru 28. října 1918, ve kterém by hlavní úlohu sehrály především ilegální organizace bývalých důstojníků, protektorátní policie, četnictvo aj. V období těsně před povstáním ČNR zřejmě pod vlivem buržoazních vlivů dokonce ještě předpokládala, že může převzít moc z rukou okupantů symbolickým slavnostním projevem a provoláním z balkónu Národního divadla v Praze [viz např. zápis ze schůze ČNR 3. 5. 1945 — dokument čís. 249].

I když Česká národní rada především zásluhou komunistů a revolučních odborářů vykonala v přípravě povstání a v jeho vlastním průběhu řadu pozitivních činů, nesplnila dostatečně jednu ze svých hlavních úloh, tj. nestala se revolučním organizátorem lidových mas. Při přípravě povstání neměla dostatečný styk s odbojovými skupinami na závodech a v pražském okolí. Za povstání musela proto často improvizovat a prakticky byla ve vleku revolučního hnutí místo aby je řídila. Z jejího různorodého složení a z toho, že nebyla vyhraněně revolučním orgánem, vyplynula i řada nesprávných kompromisů, které uzavřela, a někdy vysloveně kontrarevoluční opatření, které ČNR provedla.

² Vysvětlení krycích názvů a jmen viz pozn. čís. 2 k dokumentu čís. 231. Kromě nich další krycí jména znamenají: Vrba — Jos. Smrkovský, Augusta — pravděpodobně arch. Müllerová.

³ Podle připojeného seznamu ČNR jmenovala správce do těchto ministerstev a ústředních orgánů a úřadů: ministerstvo vnitra (dr. Vyhnánovský), ministerstvo hospodářství a práce (J. Hlaváček), min. zemědělství (dr. Vrbenský), ministerstvo dopravy (Radvanovský), min. spravedlnosti (Kocour), Nejvyššího kontrolního a účetního úřadu (inženýr Bernášek), Státního úřadu statistického (dr. Fajfr), Nejvyššího úřadu cenového (Benda), Národní banky (dr. Nebesář), Tabákové režie (dr. Jelínek), Nejvyššího správního soudu (dr. Stuchlík), Poštovní spořitelny (Fořt), Ústředního svazu obchodu (dr. Kunc), Ústředního svazu průmyslu (dr. Maiwald), elektráren (Ing. Brázda), Ústředního svazu řemesla (Kostečka). (SÚA Praha. Pražské povstání, inv. j. 30.) Usnesení zůstalo však jen na papíře. Pro povstání a brzký návrat vlády do Prahy se tyto správcové až na nepatrné výjimky prakticky svých funkcí neujali.

⁴ Dr. Václav — krycí jméno dr. V. Vačka. 5. 5. 1945 vysílal městský rozhlas v Praze toto hlášení: „Českoslovenští občané! Čsl. národní rada a Ústřední národní výbor oznamují, že dr. Václav Vacek, čl. komunist, Ing. E. Mölzer, čl. soc., dr. Prokop, čl. soc. dem. převzali vedení pražské obce.“ (AÚD KSČ. 1945/77, 6A/45 rozhlas.)

⁵ Viz dokument čís. 235.

Schválen telegram vládě do Košic, jehož text je připojen k zápisu.⁶
Další schůze se bude konati 1. května 1945 v 8 hodin.

Šťastný

SÚA Praha. Pražské povstání, inv. j. 30. Orig.

[235]

1945, 30. duben. Praha. — Provolání České národní rady k členům národních výborů a všem občanům v dosud okupovaném území republiky s vytyčením nejbližších programových zásad.

Občané. Členové NV.

Volá Vás Národní rada česká, v níž se spojily všechny pokrokové složky domácího odboje v zemi české, moravské a slezské. Volá Vás v jednotě, ukuté v ohni šestiletého zápasu s okupanty, v rozhodné chvíli boje za osvobození.

Pod mocnými údery Rudé armády a armád spojeneckých dokonává nacistická bestie, jednolitivě, oddělené údy však ještě bijí kolem sebe. Nedopusťte, aby ve smrtelné křeči ještě rdousily naši zem a ničily to, co jste zbudovali.

Výzva československé vlády ze 17. dubna¹ jasně ukazuje, že situace dozrála k našemu vystoupení; bratři a sestry v osvobozené části vlasti právem očekávají naše rozhodné činy.

Rozšiřte jednotu odboje dál, do všech míst, ulic a továren. Opření o zkušenosti nejlepších protinacistických bojovníků, jež došly výrazu v národních výborech, vytvářejte NV dál a všude. Utvořte ihned bojové skupiny k vystupňování sabotáží, zejména však k ničení tratí a silnic, kolejí a signalizačních zařízení. Zasadíme tak nepříteli nejtěžší rány. Vyznačujte přesně na mapách nacistická opevnění budov, minová pole, záseky, příkopy a skladiště zbraní; pokud se jich sami nezmocníte, informujte o nich postupující armády svobody. Abyste jim včas uvolnili cestu, připravte se na ničení a odstraňování překážek. Zajišťujte zrádce a kolaboranty. Dělníci, připravte se k obraně pracovišť. Dokončete ihned přípravy ku generální stávce, která bude ve vhodnou chvíli vyhlášena Ústřední radou odborů v dohodě s Národní radou. Zemědělci a všichni, kdo máte zásoby potravin, skryjte je před rabujícími nacistickými dranty, mějte je však pohotově pro síly odboje a osvobození; dobytek ukryjte v lesích. Nikdo se nedej pohnouti k evakuaci; všichni proti ní ihned agitujte. Heslem budiž: muži k partyzánům a k bojovým jednotkám závodů a měst, ženy a děti do lesů a do sklepů.

Při ústupu nacistů braňte obce a závody ze záseků a barikád, jež zřídíte. Jen tak uchráníte životy a majetek, jen tak urychlíte postup osvoboditelů a přispějete k vítězství.

Tato bojová pohotovost a jednota budiž před Vámi jako naléhavá výzva a program. Tím spíše, že s jeho naplněním půjde ruku v ruce nové uspořádání osvobozené vlasti. Široké vrstvy lidu kladou na ně důraz ústy svých NV; Národní rada česká, navazujíc na toto úsilí, dává mu jednotný tvar a prohlašuje:

Domácí odboj, spojený v Národní radě české jako představitel pokrokových, demokratických snah lidu, vítá zákonitou vládu nové, svobodné republiky v Košicích. Ztotožňuje se s nástinem jejího politického, sociálního, hospodářského a kulturního programu; ve shodě s ním vznáší a uskutečňuje tyto požadavky:

Ve vnitřní politice nejširší demokracii, vzrostlou z NV. Ty budou doplněny volbami, utvoří prostřednictvím okresních a zemských NV revoluční, ústavodárné Národní shromáždění a

⁶ Telegram vládě do Košic zněl: „Vyhlášte ihned rozhlasem, že ani Hrubý, ani kterýkoliv jiný člen protektorátní vlády není oprávněn mluvit a jednat jménem národa. Necht vyčká prohlášení ČNR. ČNR jménem svých složek: komunistické strany, Revolučního odborového hnutí, Revolučního hnutí zemědělců, Revolučního hnutí družstevníků, Rady Tří, Revolučního hnutí žen, Hnutí za svobodu“ [SÚA Praha. Pražské povstání, inv. j. 30].

¹ Viz dokument čís. 216.